

Asia: VN/20547/2022

**Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle puolustukseen liittyvien, keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen ja teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin tehdyn Naton sopimuksen voimaansaattamiseksi**

**Lausunnonantajan lausunto**

**Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Puolustusministeriö on 19.9.2023 julkaisemallaan lausuntopyynnöllä pyytänyt lausuntoja yllä mainitun hallituksen esityksen luonnoksesta. Ilmoitan lausuntonani seuraavaa:

Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Esityksen 12.1 jaksossa kuvataan hyväksyttäviksi ja voimaansaatettaviksi esitettävien sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Jaksoa täydentäen esitän lainsäädännön alaan kuuluvista määräyksistä vielä seuraavan.

Puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen IV artikla sekä mainitun sopimuksen täytäntöönpanomenettelyjen C osa, jotka sisältävät määräykset I artiklan nojalla määrättyjen salassapitotoimenpiteiden kumoamisesta ja siinä noudettavasta menettelystä kuuluvat lainsäädännön alaan. Salassapitoajasta on Suomessa säädetty lain tasolla.

Myös mainitun sopimuksen täytäntöönpanomenettelyjen A-osan 3 kohta ja B-osa, jotka sisältävät määräyksiä muun muassa patenttihakemukseen liittyvien asiakirjojen ja kirjeenvaihdon turvallisesta välittämisestä sekä velvollisuudesta varmistaa, että patenttiasiamiehellä tai muulla edustajalla on valtuudet turvallisuusluokitellun tiedon saamiseen ja asianmukaiseen suojaamiseen, kuuluvat lainsäädännön alaan. Turvallisuusluokitellun tiedon käsittelylle asetetuista vaatimuksista on

Suomessa säädetty lailla. Esityksessä on lisäksi katsottu kyseisten sopimusmääräysten perusteella tarpeelliseksi sisällyttää 1. lakiehdotukseen aineellinen säännös, jolla vaitiolovelvollisuus, hyväksikäyttökielto ja tietoturvallisuusvaatimukset ulotettaisiin patentinhakijaa edustavaan asiamieheen, jolle myönnetään pääsy keksintöä koskeviin salassa pidettäviin tietoihin.

Lisäksi mainitun sopimuksen täytäntöönpanomenettelyjen A-osan 5 kohta, joka tarkoittaa sopimuksen III artiklaan sisältyvän, korvausvaatimuksista luopumista koskevan määräyksen soveltamista koskevia menettelyjä, kuuluu lainsäädännön alaan, sillä sopimuksen III artikla kuuluu lainsäädännön alaan.

Lainsäädännön alaan kuuluu myös mainitun sopimuksen VII artiklan määräys siitä, että sopimuksen irtisanominen ei vaikuta niihin velvoitteisiin, oikeuksiin tai valtaoikeuksiin, joita allekirjoittajaosapuolet ovat aiemmin sopineet tai saaneet kyseisen sopimuksen määräysten perusteella. Määräys liittyy kiinteästi sopimuksen muihin lainsäädännön alaan kuuluviin määräyksiin pitäen niiden perusteella saadut velvoitteet, oikeudet tai valtaoikeudet voimassa sopimuksen irtisanomisesta huolimatta.

Teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin tehdyn Naton sopimuksen V artiklan 2 kohta, joka sisältää määräyksen artiklakohdassa tarkoitetuille tiedoille annettavasta turvallisuuden tasosta kuuluu lainsäädännön alaan, sillä tiedon käsittelyssä noudatettavista turvallisuusvelvoitteista on Suomessa säädetty lailla.

Myös mainitun sopimuksen IX artiklan määräys siitä, että sopimuksen irtisanominen ei vaikuta jo sovittuihin velvollisuuksiin eikä oikeuksiin tai erioikeuksiin, joita osapuolet ovat saaneet aikaisemmin kyseisen sopimuksen määräysten perusteella, kuuluu lainsäädännön alaan edellä vastaavanlaisen irtisanomislauskeen yhteydessä mainituilla perusteilla.

Lisäksi mainitun sopimuksen täytäntöönpanomenettelyjen II osa, joka sisältää määräyksiä välitettäviin tietoihin liitettävästä selityksestä tai selityksessä mainittavien tietojen muunlaisesta ilmaisemisesta, kuuluu lainsäädännön alaan, sillä niillä on yhtymäkohtia salassapitomerkin ja turvallisuusluokkaa koskevan merkinnän tekemistä koskeviin laintasoihin säännöksiin.

## Käsittelyjärjestys

Sopimusten edellä mainittujen irtisanomislauskeiden suhde käsittelyjärjestykseen on syytä arvioida esityksen jaksossa 12.2.

Esityksen jaksossa 12.2 on syytä lyhyesti käsitellä myös puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen ja sen täytäntöönpanomenettelyjen suhdetta perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinonvapauteen. Sopimuksen I artiklan mukainen turvaamisvelvoite yhdessä täytäntöönpanosääntöjen A-osan 3 kohdan määräysten kanssa tarkoittaa sitä että, haettaessa kansallista patenttisuojaa Suomen patenttiviranomaiselta ulkomaisen hakijan käyttämällä asiamiehellä tulee olla valtuus, jonka perusteella hän voi saada turvallisuusluokiteltua tietoa ja pystyy suojaamaan tämän tiedon fyysisesti asianmukaisella tavalla. Käytännössä asiamiehellä täytyy olla Suomen kansallisen turvallisuusviranomaisen myöntämät turvallisuusselvitystodistukset. Vaatimus turvallisuusselvitystodistuksista rajoittaa asiamiehen elinkeinonharjoittamisen vapautta, vaikka rajoitus on sekä asialliselta että oikeudelliselta merkitykseltään hyvin vähäinen. Esityksen vaikutusarviointijakson mukaan Suomeen saapuvien patenttihakemusten määrän arvioidaan jäävän verrattain vähäisiksi (s. 17), mikä tarkoittanee käytännössä sitä, että tällaisten patentinhakijoiden edustaminen ei muodosta asiamiehille merkittävää tulonlähdettä. Kun asiamiehelle asetettavissa, turvallisuutta koskevista kelpoisuusvaatimuksissa kuitenkin on kyse yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminnan sääntelystä, on vaatimusten kytkös ja suhde perustuslakiin syytä esityksessä tunnistaa ja lyhyesti käsitellä.

Esityksen jaksossa 7.1 käsitellään puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen III artiklan suhdetta perustuslain 118 §:n 1 ja 3 momenttiin. Asia olisi selkeyden vuoksi perusteltua käsitellä tiiviisti myös esityksen jaksossa 12.2.

## Esityksen 1. lakiehdotus

Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että jos patentinhakija käyttää asiamiestä, jolle myönnetään pääsy keksintöä koskeviin salassa pidettäviin tietoihin, sovelletaan asiamieheen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädettyä vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa. Kyseisen säännöksen perusteluissa (s. 38) todetaan, että asiamiehiin sovellettaisiin kyseisen säännöksen perusteella muun muassa julkisuuslain 35 §:n rangaistussäännöstä.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko tai laiminlyönti rangaistavaa. Pidän esityksen 1. lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin muotoilua rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallisena. Momentista tulisi selkeämmin ilmetä se, että vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkominen on rangaistavaa.

Kiinnitän lisäksi huomiota siihen, että sekä julkisuuslain 35 §:ssä että asiamieheen edellä mainitun momentin kolmannen virkkeen nojalla sovellettavassa kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista

annetun lain (588/2004) 20 §:ssä on viittaus rikoslain 40 luvun 5 § ja 38 luvun 1 ja 2 §:ään. Rikoslain 40 luku koskee virkarikoksia. Esityksen 1. lakiehdotuksessa tarkoitettu asiamies ei liene missään vaiheessa rikoslain 40 luvussa tarkoitettu virkamies ja siksi rikoslain 40 luvun 5 §:n virkarikossäännöksen ulottaminen asiamieheen ilman virkavastuuta koskevaa perussäännöstä voi olla ongelmallista.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin perusteella jää lisäksi epäselväksi se, onko tarkoitus ulottaa rangaistussäännökset koskemaan myös asiamiehen palveluksessa olevia henkilöitä (vrt. julkisuuslain 23 §:ssä ja kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain 7 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon henkilöllinen ulottuvuus).

Edellä mainituista syistä esityksen 1. lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin muotoilua on syytä selkeyttää tarvittaessa oikeusministeriön rikosoikeusasiantuntijoita konsultoiden.

#### Tekniset huomiot

Esityksen kummankin lakiehdotuksen loppuun sijoitetut, avoimiksi jätetyt voimaantulosäännökset, joiden mukaan ”Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20\_\_.” on poistettava. Lakien voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Kuosmanen Taru  
Oikeuskanslerinvirasto - Valtioneuvoston oikeuskansleri